

INOVACE VÝUKY NĚMČINY NA ČESKÉ ZEMĚDĚLSKÉ UNIVERZITĚ V PRAZE

Jítka Prachařová

Česká zemědělská univerzita v Praze
Fakulta provozně ekonomická
Katedra jazyků
Kamýcká 129, 165 21 Praha 6 – Suchbátka, Česká republika
pracharova@pef.czu.cz

Abstrakt

Sekce německého jazyka na ČZU v Praze se rozhodla nahradit dosud používanou učebnicí *Německy s úsměvem* kolektivem autorek VŠE v Praze učebnicí *studio d*, původně vydanou nakladatelstvím Cornelsen. Jmenované učebnice se značně odlišují v řadě aspektů, především však v prezentaci gramatiky. Na základě detailní komparativní analýzy obou učebnic se ukazuje, že na rozdíl od deduktivního postupu uplatňovaného v učebnici českých autorů se ve *studio d* používá téměř výlučně postup induktivní. Z uvedených rozdílů vyplynula i nezbytnost změny metodiky výuky. Po dvou letech používání prošla nová učebnice evaluací studentů s kladným výsledkem. Byla rovněž vyhodnocena statistika úspěšnosti studentů u zkoušek. Po zavedení nové učebnice nedošlo u sledovaných ukazatelů k zásadnějším výkyvům.

Úvod

Učebnice *Německy s úsměvem*, která představuje tradiční učební materiál zpracovaný především deduktivní metodou, se používala v prezenčním studiu na ČZU od roku 1991 až do roku 2009, kdy se sekce německého jazyka rozhodla pro její nahrazení novějším učebním materiálem. Jedním z důvodů inovace byla i skutečnost, že se uvedená učebnice původně koncipovaná především pro výuku na VŠ začala ve stále větší míře využívat i na školách středních. Po důkladné analýze nabídky na trhu učebních materiálů byla jako základní materiál pro úroveň výuky A1, A2 a B1 vybrána uvedená učebnice německého autorského kolektivu *studio d*, která je v řadě aspektů určitým protipólem dosavadní učebnice *Německy s úsměvem*. Zvláště v oblasti prezentace gramatiky se zde totiž využívá téměř výhradně induktivní metody. V souvislosti s touto změnou byly zpracovány nové sylaby uvedených předmětů, podpůrný materiál do systému Moodle a nový soubor testů. Byla vypracována podrobná komparativní analýza obou učebnic, která se orientuje především na oblast prezentace fonetiky, morfologie, syntaxe a lexiky. V akademickém roce 2010/2011 proběhlo formou dotazníků hodnocení učebnice ze strany studentů. Rovněž byla provedena analýza statistických údajů, které zachycují především počty studentů zapsaných na předmět v jednotlivých letech a dosažené průměrné známky.

1 Komparativní analýza obou učebnic z hlediska uplatňování deduktivní a induktivní metody

1.1 Dedukce a indukce v metodice výuky cizích jazyků

Pokud se budeme zabývat metodikou jednotlivých předmětů, můžeme zde stejně jako ve filozofii nebo pedagogice rozlišovat deduktivní a induktivní metody. Jejich využívání pochopitelně souvisí především s charakterem jednotlivých vědních disciplín. U jazyků je možné využití obou postupů, jejich volbě je v didaktické literatuře věnována stálá pozornost (viz např. [6], [9], [15], [5]). Většina prací se zaměřuje na vyhodnocení předností a nevýhod obou metod, popř. jejich výsledků při osvojování jednotlivých jazykových dovedností ([17]).

Větší pozornost je obvykle věnována metodě induktivní jakožto inovativní, odborná literatura se poměrně často zabývá vypracováním konkrétních možností a postupů uplatňování této metody, aby se předem eliminovaly některé její možné negativní dopady [18], [2], [19]. Někteří autoři naproti tomu zdůrazňují výhody metody deduktivní [5]. Další autoři hodnotí jako ideální kombinaci obou metod [1].

1.2 Analýza prezentace fonetiky

1.2.1 Fonetika v učebnici *Německy s úsměvem*

Rozdíly mezi oběma učebnicemi jsou i v zařazení fonetických cvičení do struktury lekcí a v jejich typové rozmanitosti. Učebnice *Německy s úsměvem* zařazuje fonetická cvičení zásadně jako první v každé konkrétní lekci. Důvodem je zřejmě požadavek, aby se předešlo eventuálnímu fixování nesprávné výslovnosti nových výrazů, které lekce uvádí. V prvních deseti lekcích se zde objevují všechna slovíčka příslušné lekce, jejichž výslovnost je pro studující obtížná. Zároveň jsou výrazy zařazovány podle jednotlivých fonetických jevů. Toto kritérium je nejdůležitější od jedenácté lekce, kde je nácvik výslovnosti už prováděn výběrově. Obtížnější fonetické jevy se tak objevují při nácviku opakovaně, což přispívá jejich hlubšímu osvojování. Nové výrazy jsou zařazovány zpočátku jednotlivě a v návaznosti na to v jednoduchých větách. Tím se od počátku zároveň napomáhá i zvládnutí nové slovní zásoby a procvičuje se paměť, zvláště když je nácvik prováděn opakovaně bez opory textu. V závěrečných lekcích se ve větší míře využívá zařazování kontrastivního nácviku, např. přehlasovaných a nepřehlasovaných nebo dlouhých a krátkých samohlásek. Pokud jde o typy cvičení, jde o vždy o cvičení imitační.

1.2.2 Fonetika v učebnici *studio d*

1.2.2.1 Typy fonetických cvičení

Typy cvičení jsou v učebnici *studio d* mnohem různorodější. Často se využívá dvou- i vícefázový nácvik. Např. u přehlásek je nejprve zařazeno receptivní cvičení na rozlišení přehlasovaných a nepřehlasovaných samohlásek a teprve následně je nacvičována výslovnost přehlásek pomocí produktivního imitačního cvičení. V některých sériích cvičení je prohlubováno osvojení rozdílné výslovnosti zároveň se správným pravopisem. Někdy se zároveň s fonetikou procvičují i nové obtížnější gramatické tvary, např. rozlišování krátkých a dlouhých samohlásek ve tvarech přičestí minulého nepravidelných sloves. Postupuje se opět od cvičení receptivního (poslouchejte text a označujte tvary přičestí) k produktivnímu. K nácviku výslovnosti jsou v učebnici *studio d* využity i jazykolamy, např. pro nácvik rozlišení sykavek nebo hlásek *-r-* a *-l-*. Na úrovni B1 se věnuje pozornost i práci s literárním textem, konkrétně jeho hlasitému čtení a jevištní výslovnosti s emocionálním zabarvením. K ozvláštňení slouží i zařazení některých citoslovcí v mezinárodním srovnání.

1.2.2.2 Induktivní metoda při nácviku fonetiky

V některých případech následuje po vzorových příkladech výslovnosti zformulované pravidlo, například u neznělé výslovnosti koncových slabik *-en*, *-el*. Objevují se však i induktivní postupy, například samostatná formulace pravopisného pravidla v souvislosti s nácvikem výslovnosti sykavek. Jsou to obvykle zadání typu „rozlišujte odlišnou výslovnost hlásky *-ch-* v jednotlivých výrazech a na základě toho doplňte formulaci pravidla o výslovnosti této hlásky v závislosti na sousedních samohláskách“. Tímto postupem se jednak procvičuje rozlišovací schopnost při poslechu a zároveň se lépe fixuje znalost příslušného pravidla, ke kterému student dospěje vlastní úvahou.

1.3 Analýza prezentace gramatiky

1.3.1 Rozdíly ve výběru gramatických struktur

Zásadní rozdíly jsou v pojetí gramatické progrese v procesu výuky, posloupnosti výběru gramatických struktur, jejich rozsahu a především v jejich prezentaci. Zatímco učebnice *Německy s úsměvem* zachovává tradiční princip systematického prezentování gramatiky v její komplexnosti, v učebnici *Studio d* je výběr gramatických jevů jednoznačně podřízen frekvenci jejich užívání. Z tohoto důvodu se např. zcela v rozporu s obvyklým řazením látky v našich učebnicích objevují tvary préterita u nejběžnějších sloves *sein* a *haben* už ve stupni A1, stejně jako tvary perfekta pohybových sloves. Příkladů tohoto typu by bylo možno jmenovat celou řadu. Tento princip výběru látky dochází až do takových paradoxů, že jsou například u komparativu přídavných jmen nacvičovány nejdříve vysoce frekventované výjimky od *viel*, *gern* a *gut* a teprve později se uvádí příslušné pravidelné tvary včetně odpovídajícího pravidla.

1.3.2 Penzum gramatické látky

Principu komplexnosti je navíc nadřazen princip snadnějšího osvojení, a látka je tedy rozdělena do jednotlivých snáz zvládnutelných dávek. Jen zcela výjimečně jsou tedy v rámci jednotlivých lekcí uváděny ucelené tabulky a přehledy. Obvykle se zařazují pouze jednotlivé tvary, a látka se následně cyklicky opakuje a doplňuje.

1.3.3 Prezentace gramatiky

Základní rozdíl v oblasti gramatiky mezi oběma učebnicemi spočívá ve způsobu její prezentace. Zatímco učebnice *Německy s úsměvem* využívá výlučně deduktivní metodu, tj. předkládá hotové tabulky a přehledy, gramatická pravidla a příklady s následnými sadami cvičení pro jejich upevnění, v učebnici *Studio d* se využívá takřka výlučně metoda induktivní. Většinou spočívá v prezentaci předpracovaných tabulek a přehledů, do kterých studenti podle textu doplňují chybějící tvary a tím tyto přehledy kompletují. Na jejich základě posléze dokončují formulaci příslušného gramatického pravidla, které je obvykle už předpracované. Teprve poté je pravidlo aplikováno v následujících cvičeních. Tato základní induktivní metoda je doplněna o deduktivní prvky hlavně prostřednictvím gramatického přehledu v závěru učebnice. Induktivní metoda vychází ze základního didaktického poznatku, že člověk si nejlépe zapamatuje to, k čemu se dopracuje vlastní činností, a nikoliv to, co, je mu předkládáno v hotové formě. Nevýhodou může být větší časová náročnost těchto postupů. Induktivní metoda je využívána nejen v oblasti morfologie, ale i v syntaxi. Zde jsou většinou odvozována pravidla týkající se slovosledu v jednotlivých typech vět.

1.3.4 Gramatika v učebnici *Německy s úsměvem*

Pokud jde o výběr a posloupnost řazení gramatických struktur zachovává učebnice *Německy s úsměvem* tradiční postup. Uvádí pro stupeň A1 základní gramatické kategorie pro jednotlivé slovní druhy, tj. časování pravidelných, nepravidelných, pomocných a modálních sloves v přítomném čase a rozkazovací způsob, skloňování podstatných jmen v jednotném a množném čísle, použití přídavných jmen v přísudku, jejich skloňování v přívlastku a stupňování včetně příslovcí, komplexní přehled zájmen osobních a přívlastňovacích, číslovky základní a řadové, předložky s dativem, akuzativem a dvojí vazbou, a v syntaxi tvoření vět oznamovacích, otázek zjišťovacích a doplňovacích a nejméně frekventovanější spojky souřadící a podřadící. Ve stupni A2 se dále navazuje především tvary perfekta a préterita pravidelných, nepravidelných, pomocných a modálních sloves, slovesnou rekcí, využitím přičestí minulého v přívlastku a některými dalšími typy souvětí souřadných i podřadných. Stupeň A3 navazuje

především trpným rodem ve všech časových rovinách, konjunktivem préterita, kondicionálem, rozvinutými přívlastkovými vazbami a dvojicovými spojkami. Stupeň B2 doplňuje tvary konjunktivu pro ostatní časové roviny a některé další typy souvětí a větných konstrukcí.

1.3.5 Gramatická cvičení v učebnici *studio d*

Zásadní rozdíly mezi oběma učebnicemi jsou nejen v prezentaci gramatické látky, ale i v jejím procvičování. V tomto ohledu je nejmarkantnější rozdíl z hlediska kvantity gramatických cvičení. Radikální omezení počtu čistě gramatických cvičení v učebnici *Studio d* vyplývá ze záměru autorů rozdělit aktivity při výuce do čtyř okruhů, přičemž každému z nich je vymezena přibližně čtvrtina vyučovacího času. Jedná se o tyto aktivity:

- prezentace smysluplných obsahů
- nácvik formální stránky vyjadřování – slovní zásoby a gramatiky
- nácvik plynulého vyjadřování
- aktivní jazykový projev studujících.

Gramatická cvičení se tedy dělí ve svém čtvrtinovém podílu se slovní zásobou. Tomu odpovídá i jejich začlenění do struktury jednotlivých lekcí. Každá lekce má tři až pět podtémat a v návaznosti na ně je do nich zakomponována gramatická látka s navazujícím cvičením. V hlavní části učebnice je to jedno až dvě cvičení a stejný počet je zařazen do následujícího pracovního sešitu, který je integrovaný v jednotlivých lekcích. Funkční pojetí gramatiky je podtrženo už v jejím začlenění v rámci tématu, kdy je zpravidla uvedeno, co daná gramatická kategorie vyjadřuje (např. bližší popis osob nebo předmětů pomocí přídavných jmen, vyjádření alternativ pomocí spojky *oder* apod.) Pokud jde o typy gramatických cvičení, převažují běžná cvičení doplňovací, méně cvičení transformační a substituční. Poměrně často je zařazován krátký test, na jehož základě si může studující ověřit zvládnutí daného gramatického jevu. Daleko větší typologická pestrost je zastoupena u lexikálních a konverzačních cvičení. Důležitým principem je zakotvenost v konkrétní situaci, snaha o co největší rozmanitost a pestrost, využití her a kvízů, střídání činností i sociálních forem výuky, tj. práce v plénu, ve skupinách, ve dvojicích nebo individuálně. Dokonce i cvičení označená jako automatizující nejsou zaměřená na gramatiku, ale na pohotové používání obvyklých vazeb a obrátů. Často jsou opatřena symbolem míčku, který se doporučuje v menších skupinách využít při nácviku pohotového reagování adekvátními jazykovými prostředky. Nedoporučuje se přerušovat tento typ cvičení opravami gramatických chyb, plynulost vyjadřování je tu nadřazena jeho korektnosti. Ta je v maximální míře zajištěna nabídkou vzorových výpovědí, které jsou pouze individuálně obměňovány.

1.3.6 Gramatická cvičení v učebnici *Německy s úsměvem*

V učebnici *Německy s úsměvem* mají naopak gramatická cvičení dominantní postavení. Jednotlivé lekce mají pevnou strukturu, cvičení jsou rozdělena do tří částí. V první části následují gramatická cvičení hned za fonetickými. Je tu procvičována gramatika předchozích lekcí na nové slovní zásobě příslušné lekce. Do druhé části jsou zahrnuta cvičení, která tvoří těžiště gramatické látky dané lekce. Ke každému gramatickému pravidlu dané lekce je připojen odkaz na konkrétní cvičení v rámci této druhé části. Jde nejčastěji o tři i více cvičení, která většinou postupují od jednodušších ke složitějším, kde je třeba se soustředit i na obsahovou stránku výpovědi. Využívá se zde všech běžných typů cvičení, tj. doplňovací, transformační, substituční, kombinační, tvorba řízených otázek a odpovědí, rozlišovací i překladová. Při jejich řešení se většinou využívá deduktivní metoda, tj. aplikace daného

pravidla na konkrétní příklady. Do třetí části jsou zahrnuta komunikativní cvičení k výchozím textům lekce, konverzační cvičení k tématu lekce spolu s procvičením rozšířené slovní zásoby a obvyklých frází a vazeb. Na závěr jsou zařazena poslechová cvičení a různé hádanky a kvízy. Celkově je tedy výkladu a nácviku gramatiky věnováno přes polovinu lekce. Gramatika tvoří navíc podstatnou část Doplnkového sešitu, kde jsou zařazena drilovací cvičení k základním gramatickým pravidlům. Paralelně se zadáním je zde uvedeno i řešení, takže je zajištěna okamžitá zpětná vazba při samostatné práci s touto pomůckou.

1.3.7 1.3.7 Přehled gramatiky

Učebnice *Německy s úsměvem* neobsahuje přehled gramatiky. V učebnici *studio d* je zařazen na závěr, obsahuje sumarizaci gramatických pravidel první a druhé poloviny učebnice. Vzhledem k tomu, že i zde je zohledněno hledisko frekvence gramatických jevů, je tento přehled neúplný a působí roztržité. Studující proto vítají tabulky a přehledy, které jsou uvedeny na Moodle jako doplněk k jednotlivým lekcím a obohacují naprosto převažující induktivní metodiku této učebnice o deduktivní prvky.

1.4 Analýza prezentace lexiky

1.4.1 Slovní zásoba v učebnici *studio d*

Na rozdíl od úsporně dávkované gramatické látky přináší učebnice *Studio d* poměrně bohatou slovní zásobu k jednotlivým tématům. Nerozlišují se zde výrazy k aktivnímu a pasivnímu osvojení. Zde hraje důležitou roli vyučující, který musí tyto hranice stanovit. Při prezentaci slovní zásoby je kladen důraz na běžně používané vazby a tematické okruhy, nemá smysl osvojování jednotlivých výrazů izolovaně. V tomto duchu je formulována i řada doporučení pro usnadnění učení, tzv. *Lerntipps*.

Zvláštní pozornost je v souvislosti se slovní zásobou věnována internacionalizmům. Vychází se z předpokladu, že většina studentů si volí němčinu jako druhý cizí jazyk a navazuje tak na předchozí studium angličtiny, popř. jiného cizího jazyka. Cíleně se proto uvádí zvláště v začátečnickém stupni řada textů s vysokým podílem internacionalismů, což usnadňuje čtení s porozumění už od prvních lekcí a zvyšuje tak motivaci studentů. Všestranně je podporován transfer strategií a dovedností při učení z jednoho jazyka na druhý, což nejen usnadňuje a urychluje práci, ale zároveň přispívá k objevování obdobných nebo shodných jazykových jevů.

1.4.2 Slovní zásoba v učebnici *Německy s úsměvem*

V učebnici *Německy s úsměvem* je slovní zásoba prezentována ve třech oddílech, a to jako vazby, základní slovní zásoba k textu, a rozšířená slovní zásoba k tématu lekce. U složených slov jsou často uváděny jednotlivé součásti tak, aby studenti byli vedeni k samostatnému odhadu jejich významu. Zvláštní oddíl představují slova k odhadu, tj. uváděná bez českého ekvivalentu. Jsou to především internacionalismy, u nichž je třeba znát gramatický aparát a přízvuk a dále slova, která si studující může odvodit na základě známé slovní zásoby. Uplatňují se zde tedy induktivní prvky. Anglicizmy, které jsou v běžné němčině poměrně silně zastoupeny, jsou ze základní slovní zásoby textů téměř eliminovány. Výhodou této učebnice je, že lekce jsou širě koncipovány, obvykle se na jedné slovní zásobě procvičuje více gramatických jevů, a tím se slovní zásoba osvojuje víceméně automaticky.

1.5 Analýza – shrnutí

Na základě vypracované analýzy je zřejmé, že rozlišení deduktivních a induktivních metod je v oblasti výuky cizích jazyků možné především při prezentaci gramatické látky, a to jak

v rovině morfologie, tak i u syntaxe. Pochopitelně je možná i kombinace obou postupů. V oblasti fonetiky a lexiky jsou možnosti uplatnění induktivní metody omezené.

Induktivní metoda vychází ze základního didaktického poznatku, že poznatky, ke kterým se studující dopracuje vlastní aktivní činností, mají trvalejší charakter než pravidla a poučky, které jsou mu předkládány v hotové formě. Tato metoda poskytuje širší prostor pro uplatnění moderních aktivizujících forem výuky. Nevýhodou ovšem může být větší časová náročnost induktivních postupů. Navíc tato metoda může vést k nesystematické prezentaci gramatiky, takže je vhodné její doplnění deduktivními prvky.

2 Hodnocení učebnice *studio d* ze strany studentů

2.1 Obecná charakteristika průběhu hodnocení

Hodnocení učebnice *studio d* proběhlo v letním semestru akademického roku 2011/2012 na základě dotazníku, kde studenti hodnotili gramatiku, slovní zásobu, texty a výslovnost, konkrétně jejich rozsah, výklad a procvičování. Dále se měli vyjádřit k celkové struktuře lekcí a komplexnímu hodnocení učebnice. Na závěr měli uvést předchozí užívané učebnice.

Uvedený dotazník vyplnilo celkem 179 studentů pro úroveň A1, 120 pro úroveň A2 a 108 pro úroveň B1.

2.2 Hodnocení gramatiky, slovní zásoby, textů a výslovnosti

Téměř všechny okruhy byly zhruba u 80 % dotazovaných vyhodnoceny jako vyhovující, o něco méně dotazovaných (67 % v úrovni A1, 65 % u A2 a 64 % u B1) hodnotilo jako vyhovující rozsah slovní zásoby. Konkrétně v úrovni A1 byla slovní zásoba u téměř 20 % studentů označena jako nedostatečná, zatímco u úrovně A2 u 15 % a B1 dokonce 17 % dotazovaných byl rozsah slovní zásoby označen jako příliš velký. Další rozdíl z hlediska jednotlivých vyučovaných úrovní se objevil v hodnocení obtížnosti poslechových textů. Zatímco u úrovně A1 vyhodnotilo obtížnost poslechových textů jako vyhovující 68 % studentů, u úrovně A2 a B1 to bylo pouze něco přes 50 % a téměř polovina studentů hodnotila poslechové texty jako příliš náročné. Tuto diskrepanci lze zřejmě vysvětlit tím, že studenti nejsou zvyklí z předchozí výuky s jinými studijními materiály na tento typ cvičení.

Celkovou strukturu lekcí vyhodnotilo 61 % studentů A1 jako přehlednou, u stupně A2 to bylo 65 % a u studentů B1 dokonce 72 %.

2.3 Celkové hodnocení učebnice

V rámci celkové charakteristiky učebnice ji označilo 39 % studentů A1 jako průměrnou, 32 % jako vyhovující. O něco vyšší počet procent se u těchto charakteristik objevil u studentů A2 a v úrovni B1 to bylo 48 a 42 %. Hodnocení jako špatná nebo nevyhovující kolísalo mezi 4 a 9 % a hodnocení vynikající se objevilo pouze u několika studentů ve všech studovaných úrovních.

2.4 Kritické připomínky k učebnici *studio d*

Pokud jde o kritické připomínky, týkaly se především výkladu gramatiky a struktury lekcí. Výklad gramatiky hodnotila sice většina studentů jako *srozumitelný* (cca 40 %), *dostatečný* (cca 27 %), *přehledný* (cca 15 %) a *jasný* (cca 12 %), objevily se však i charakteristiky jako *nepřehledný*, *nejasný* a *zmatečný*, *špatně uspořádaný*, *stručný*, *nedostatečný*, *chaotický* nebo dokonce *naprosto zmatený*. Objevila se i připomínka na *chybějící posloupnost doplňování důležitých gramatických jevů a z toho vyplývající nejistota zvládnutí gramatické látky*.

Celková struktura lekcí byla hodnocena jako nepřehledná u 32 % studentů úrovně A1, 28 % u studentů A2 a 24 % u studentů úrovně B1.

Z těchto kritických připomínek vyplývá posílení nezastupitelné role vyučujícího, který při práci s touto učebnicí musí napomáhat co nejlepší orientaci v daném studijním materiálu a doplňovat tam, kde je třeba induktivní metodu výkladu gramatiky deduktivními prvky, ať už odkazem na materiály přímo v učebnici, doplňováním přehledů na základě materiálů v systému Moodle nebo z jiných zdrojů.

2.5 Hodnocení učebnice *Německy s úsměvem*

Pro srovnání proběhlo obdobné hodnocení i u kombinovaného studia, kdy byla dosud zachována učebnice *Německy s úsměvem*. Toto hodnocení proběhlo převážně elektronickou formou, návratnost dotazníků nebyla příliš vysoká (45 dotazníků). Učebnice byla ve všech ukazatelích vyhodnocena jako vyhovující, stejně tak jako při celkovém hodnocení, kde se v několika případech objevila dokonce charakteristika vynikající, naopak nevyskytlo se označení špatná nebo nevyhovující. Při srovnání s ostatními učebnicemi byla vyhodnocena jako přehlednější s jasným, srozumitelným a přiměřeně členěným výkladem gramatiky a efektivnější formou jejího výkladu.

3 Vyhodnocení statistiky počtu odučených studentů a průměrných známek

Určitou výpovědní hodnotu mají i fakta zachycená statistikou v rámci sylabů jednotlivých vyučovaných předmětů. Procento úspěšnosti studentů u zápočtu a zkoušek stejně jako průměrné známky nedoznaly po zavedení nové učebnice žádné významnější výkyvy. Snížení počtu studentů zapsaných na úrovně A2 a B1 ve prospěch počtu studujících úrovně A1 je dáno zřejmě upevněním postavení němčiny jako druhého cizího jazyka.

Závěr

Uvedené učebnice lze pochopitelně srovnávat i na základě celé řady dalších kritérií. Nesporné je, že výběr učebnice zásadně ovlivňuje charakter výuky, a to jak její obsah, tak i metodiku. Nelze si zřejmě klást za cíl stoprocentní využitelnost učebnice, ale jakmile nevyhovuje více než čtvrtina učebního materiálu, je jeho využití sporné. Platí to zvláště v podmínkách omezené časové dotace a v důsledku toho minimálních možností zařazování doplňkových materiálů, zvláště pokud je limitováno základní penzum probrané látky. *Studio d* může ve srovnání s tradičními učebnicemi působit roztržštěně, chaoticky, nesystematicky, nepřehledně nebo neúplně. Pozitivně může být naopak hodnocena rozmanitost ve všech směrech, absence stereotypu, odlehčení v oblasti gramatiky. Pokud jde o volbu samotné metodiky, nabízí se otázka, do jaké míry předurčuje její výběr samotný charakter jazyka s jeho pevnou gramatickou strukturou, jako je tomu v případě němčiny.

Hlavním kritériem efektivnosti obou metod reprezentovaných oběma učebnicemi jsou bezesporu výsledné praktické dovednosti studujících. Zde však v současných podmínkách, kdy je výuka sama o sobě jen jedním z celé řady formujících faktorů, těžko můžeme dospět k nějakým exaktně definovaným výsledkům. Museli bychom totiž eliminovat takové faktory, jako jsou kontakty s cizojazyčným prostředím a rodilými mluvčími v důsledku neomezeného cestovního ruchu a mobilit v rámci studijních a pracovních pobytů, snadnou dostupnost cizojazyčných médií a celou řadu dalších faktorů. V neposlední řadě hrají významnou roli i individuální schopnosti a předpoklady studujících.

Z tohoto hlediska je účinnost obou metod těžko porovnatelná. Můžeme pouze předpokládat, že studující na základě učebnice *Studio d* budou pohotověji reagovat a nebudou mít jazykovou bariéru v důsledku možných gramatických chyb. Jazykový projev studujících na

základě tradiční metodiky bude naopak gramaticky korektnější, ale nebude zřejmě dosahovat takové plynulosti a pohotovosti. Ještě složitější by bylo vyhodnocení trvalosti poznatků. Lze pouze předpokládat, že vědomosti získané pomocí vlastního uvažování v rámci induktivní metody budou mít trvalejší charakter. K trvalejšímu osvojení přispívá však i systematicčnost poznatků a jejich logické souvislosti, které jsou více zohledňovány při tradiční deduktivní metodice.

Z uvedených rozdílů vyplývá, že obě učebnice představují ve většině aspektů protipóly, které do značné míry předurčují jejich využitelnost v učebním procesu. Učebnice *Německy s úsměvem* je díky své přehlednosti a tradiční systematicčnosti vhodná především pro kombinované studium, kde umožňuje samostatnou práci studentů a díky dopracovaným klíčům k veškerým cvičením poskytuje i zpětnou vazbu. Proto byla na ČZU v této formě studia zachována. Naproti tomu v mnoha směrech inovativní učebnice *studio d* vyžaduje systematickou práci vyučujícího, kterému dává daleko širší prostor pro uplatnění moderních aktivizujících metod výuky. Byla proto nasazena v prezenčním studiu, kde se setkala s převážně kladným ohlasem u studentů.

Poděkování

Závěrem bych chtěla vyjádřit poděkování za vstřícnost a spolupráci při zadávání dotazníků studentům členkám sekce NJ KJ PEF ČZU, jmenovitě PhDr. M. Odstrčilové, Mgr. M. Peroutkové, Ph.D., PhDr. O. Sedláčkové a PhDr. B. Sládkové a za technickou spolupráci M. Sálusovi.

Literatura

- [1] ABUSEILEEK, A. F.: The effect of using an online-based course on the learning of grammar inductively and deductively. *ReCALL: the Journal of EUROCALL*, 2009, vol. 21, no. 3, pp. 319-336. ISSN 0958-3440
- [2] BIMMEL, P.: *Lernerautonomie und Lernstrategien*. Langenscheid Fachverlag, München, 2000. ISBN – 10: 346849516
- [3] DECOO, W.: The induction-deduction opposition: Ambiguities and complexities of the didactic reality. *IRAL*, 1996, vol. 34, issue 2, ISSN 1613-4141
- [4] DRMLOVÁ, D.; HOMOLKOVÁ, B.; KETTNEROVÁ, D.; TESAŘOVÁ, L.: *Německy s úsměvem – nově*. Fraus, Plzeň, 2003. ISBN 80-7238-229-2
- [5] ERLAM, R.: The effects of deductive and inductive instruction on the acquisition of direct object pronouns in French as a second language. *The Modern Language Journal*, 2003, vol. 87, issue 2, p. 242-260. ISSN 1540-4781
- [6] FISCHER, R.: The inductive-deductive controversy revisited. *The Modern Language Journal*, 1979, vol. 63, p. 98 – 105. ISSN 1540-4781
- [7] FUNK, H; KUHN, Ch.; DEMME, S.: *studio d*, Cornelsen Verlag, Berlin, 2009. ISBN 978-3-464-20707-9
- [8] HAIGHT, C.; HERRON, C.; COLE, S.: The effects of deductive and guided inductive instructional approaches on the learning of grammar in the elementary language college classroom. *Foreign Language Annals*, 200740, 288-309. ISSN 1944-9720
- [9] HAMMERLY, H.: The deduction-induction controversy. *The Modern Language Journal*, 1975, vol. 59, p. 15 – 18. ISSN 1540-4781

- [10] HAUZER, K.; BÍGL, Z.: *Filosofie I*, ČZU Praha, 2002, pp. 32- 38. ISBN 80-213-0696-3
- [11] KASPER, T.; KASPEROVÁ, D.: *Dějiny pedagogiky*, Grada Publishing, a. s, Praha, 2008, p. 25. ISBN 978-80-247-2429-4
- [12] POLIŠENSKÝ, J.; PAŘÍZEK, V.: *J. A. Komenský a jeho odkaz dnešku*, SPN, Praha, 1987. 87 17 908
- [13] *Rahmencurriculum des studienbegleitenden Deutschunterrichts an tschechischen und slowakischen Hochschulen und Universitäten*. Fraus, Plzeň, 2002. ISBN 80-7238-226-8
- [14] SELIGER, H.: Inductive method and deductive method in language teaching: A re-examination. *IRAL*, 1975, 13(1), 1-18. ISSN 1613-4141
- [15] SHAFFER, C.: A comparison of inductive and deductive approaches to teaching foreign languages. *The Modern Language Journal*, 1989, 73(4), 395-403. ISSN 1540-4781
- [16] *Studio d, příručka učitele*, nakladatelství Fraus, Plzeň, 2005, pp. 14-15. ISBN 80-7238-453-8
- [17] TAKIMOTO, M.: The effects of deductive and inductive instruction on the development of language learners' pragmatic competence. *The Modern Language Journal*, 2008, 92, 369-386. ISSN 1540-4781
- [18] TÖNSHOFF, W.: Entscheidungsfelder der sprachbezogenen Kognitivierung. In: Gnutzmann, Claus/Königs, Frank G. (Hg.): *Perspektiven des Grammatikunterrichts*. Tübingen: Narr, 1995, S. 181-200. ISBN 3-8233-5069-2
- [19] ZIMMERMANN, G.: Einstellungen zu Grammatik und Grammatikunterricht. In: Gnutzmann, Claus/Königs, Frank G. (Hg.): *Perspektiven des Grammatikunterrichts*. Tübingen: Narr, 1995, S. 181-200. ISBN 3-8233-5069-2

INNOVATION OF TEACHING GERMAN AT THE CZECH UNIVERSITY OF LIFE SCIENCES PRAGUE

The German language section at ČZU in Prague decided to replace the previously used textbook *German with a Smile*, from the team of authors from VSE in Prague, by the textbook *studio d* which was originally published by Cornelsen. The nominated textbooks are very different in many aspects, but especially in the presentation of grammar. Based on a detailed comparative analysis of both textbooks, it shows that unlike the deductive procedure applied in the textbook of Czech authors *studio d* uses almost exclusively inductive process. These differences resulted in the need for changes in teaching methodology. After two years of using, the new textbook passed the evaluations of students with a positive result. Also, the statistics of students' success in examinations was evaluated. After the introduction of the new textbook there was a slight decline in average marks at levels A1 and A2; in contrast, the average mark at level B1 slightly improved.

INNOVATION IM DEUTSCHUNTERRICHT AN DER TSCHECHISCHE AGRARUNIVERSITÄT PRAG

Die deutsche Sektion des Lehrstuhls für Fremdsprachen der ČZU in Prag entschied, das bisherige Lehrbuch *Německy s úsměvem* vom Autorenkollektiv der Hochschule für Ökonomie in Prag durch das Lehrwerk *studio d* vom Cornelsen Verlag zu ersetzen. Die genannten Lehrbücher unterscheiden sich weitgehend in manchen Aspekten, vor allem was die Präsentation der Grammatik betrifft. Aufgrund einer ausführlichen komparativen Analyse ergibt sich, dass *studio d* zum Unterschied vom tschechischen Lehrbuch fast ausschließlich die induktive Methode benutzt. Die genannten Unterschiede diktieren auch die Notwendigkeit einer Methodikveränderung. Zwei Jahre nach dem Einsatz wurde das neue Lehrbuch einer Bewertung von Studenten unterworfen. Das Ergebnis war vorwiegend positiv. Es wurde auch die Statistik der Ergebnisse bei Prüfungen ausgewertet. Die Schwankungen sind nicht groß.

UDOSKONALENIE NAUCZANIA JĘZYKA NIEMIECKIEGO NA CZESKIM UNIWERSYTECIE ROLNICZYM W PRADZE

Sekcja języka niemieckiego na CUR w Pradze postanowiła zastąpić dotychczas stosowany podręcznik pn. *Německy s úsměvem* [Po niemiecku z úsmiechem] pod redakcją autorów z Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Pradze podręcznikiem *studio d*, wydanym pierwotnie przez wydawnictwo Cornelsen. Wymienione podręczniki pod wieloma względami bardzo się różnią, przede wszystkim jednak pod kątem prezentacji gramatyki. Na podstawie szczegółowej analizy porównawczej obu podręczników stwierdzono, że – w odróżnieniu od podejścia dedukcyjnego zastosowanego w podręczniku czeskich autorów – w *studio d* stosuje się wyłącznie podejście indukcyjne. Przedstawione różnice wymusiły także zmianę metodyki nauczania. Po dwóch latach stosowania nowy podręcznik został poddany ewaluacji studentów z wynikiem pozytywnym. Analizie poddano także zdawalność egzaminów. Po wprowadzeniu nowego podręcznika badane wskaźniki nie wykazują większych odchyleń.